

Biziň çepçilerimiz

Category: Kitapcy, Psihologiya, Publisistika

написано kitapcy | 23 января, 2025

Biziň çepçilerimiz BIZIŇ ÇEPÇILERIMIZ

Biziň «çepçilerimiziň» Kiprdäki saýlawlardan aljak dersi ýokmy?

Geçen saýlawlarda 60.5% ses alan çepçi **Mustapa Akynjy** bu gezegem ýeňiş gazanjagyny umyt edip durka, näme üçin ýeňliše uçrady?

Kiprdäki saýlaw biz nämeleri aýdýar?

Almaly dersler bar:

Frankfurtdaky marksistik mekdep jemgyýetçilik etikasynyň dolandyryşa-häkimiýete edýän täsirini öwrenip, syýasy kesgitlemäni-adalgany tapdy: **syýasy psihologiya**.

Maksat – saýlawçynyň geljek syýasy kararlarynyň astynda ýatan ruhy-psihologiki prosesi öwrenmekdi.

Maksat – gatlaklaryň syýasata edýän psihologiki täsiriniň bardygyny orta çykarmakdy.

Mundan beyläk **Zigmund Freýdiň** psihoanalitik çemeleşmesi syýasatyňam temasyna öwrüldi! Ýagny, syýasy-jemgyýetçilik wakalara bolan garaýşa-seljermelere psihologik penjireden-de seretmek gerekdi.

Meselem... saýlawçynyň öz «gysga ýol düwmesi» bar, ol belli bir karara gelende aňyndaky, geçmişdäki mysallara ýüzlenip, şol düwmä basýar! Jemgyýetlerem şeýle – geçmişden gelýän kollektiwleyín hakydasy bar.

Taryhy wakalardan dine, dilden ýol-ýörelgä deňic, hakyda – jemgyýetçilik özboluşlylygyny-da emele getirýär. Mysal üçin, geçmişiniň gorky-ünjüleri gönüden-göni jemgyyetiň süñňüne siňyär. Özem munuň, häzirki wagtyň syýasy düşunjeleriniň kemala gelmegine ullakan täsiri bar.

Hawa, nesilden nesile geçip gelen bu ruhy hakydany-medeni arhiwi ýok hasaplap syýasatda üstünlik gazanyp bolmajagy köre hasa. Ýaralaryň salan tagmasyny ýitirmek, sylyp aýyrmak mümkün däl...

Kipr türkleriniň hakydasynда ýer eden uly trawmalary görmediksiräp, «Türk goşuny çekilsin», «Gerek bolsa ýer bereris» diýip, boýunsunujylygy öñe tutup, saýlawlarda üstün çykmak mümkün däldi.

Beýtmek – syýasy psihologiyadan hiç zat bilmeyändigiňi aňladýardы...

■ ÜÇ ASYRLYK DOGANLYK

FETÖ bilen ýaranlyk eden **liboşlaryň** täsiri bilen biziň cepçi «batyrlardan» käbirleri öz iline, öz taryhyna saýrylaşdyryldy. Kipr, munuň tipiki mysaly...

Populyar medeniýetiň merkezine ýerleşdirilen bu kelleleriň etmeli işi – taryhy hakydany ýok etmekdi. Günbataryň dilmaçlygyny eden bu gatlaklar ömürboýy türkleri Kiprde basybalyjy ýaly görkezmäge çytraşdy.

Meselem... Osmanly basybalyjydy? Kiprli prawoslaw rumlar latyn-katolik buthanasyna garaşly bolup galmagy inkär edensoňlar, üç asyrlap rehim-şepagatsyz režimiň astyna sokuldylar. Patyşadan haraý islediler. 1571-nji ýylda osmanlylar ada geldi welin, rumlaryň jany aram tapdy: baş ýepiskoplugyň binasyny gurdular, buthanalaryny açdylar, ene dillerinde gürlemäge, rum dilinde bilim almaga we erkin söwda etmäge, ýer almaga başladylar. Şular ýaly derejede özygtyýarly, özbaşdak boldular. Eýse, şumy basybalyjylyk? Soňra...

Fransuz rewolýusiýasyndan ýedi ýyl soň 1796-njy ýylda Wenada **Ellin imperiýasyny** gurmak üçin “**Megali idea**” (“**Beýik ideýa**”) manifestini jar edip, Osmanla garşıy topalaň baýdagyny galdyrdylar.

Haçan-da, **Soltan Abdylhamyt II** Russiýa howpuna garşıy 1878-nji ýylda Kipri iňlislere berdi welin, kiprli türkleriň durmuşy kynlaşmaga başlady.

Osmanlynyň tabynlygynda 307 ýyllap türkler bilen agzybir durmuşda ýaşan kiprli rumlar goňşulalaryny «gelmişek» hasaplap, olary adadan kowmak üçin eden-etdiçilikli hüjümlere başlady. Ellin-grek goşuny Izmiri basyp alyp, Anadolunyň içlerine

aralaşmaga başlangoň, rumlaryň eden-etdiliği hasam wagşylaşdy. Mustapa Kemalyň baştutanlygynda gazanylan milli azat-edijilik ýeňsi kiprli türklere ynjalyk berdi. Emma uzak dowam etmedi...

■ FAŞİSTİK ZARBA

Kiprli rumlara üç asyrlap howandar bolup gelen türkleri adadan kowjak bolup, her dürli pyssy-pyjurlyga ýüz uruldy.

Her näme edilse-de, rumlar «**enozis**» pikirinden – Gresiýanyň tabynlygyna geçmek arzuwyndan el çekmedi. Mysal üçin...

Iki halkyň şärikdeş agalygynda 1960-njy ýylda gurlan Kipr respublikasyny üç ýylda ýykdylar. Yzyndan... jenaýatçylykly hereketlere ýüz urdular. Noel gandöküşikligini etdiler. Türk ilatly nokatlary gabawa alyp, 103 oba hüjüm etdiler. 20 müň türki öwsüz-öwzarsyz goýdular...

BMG-nyň parahatçylyk goşunu-da rum diasporasyny saklamakdan ejiz geldi. 1974-nji ýylyň 15-nji iýulynda Kiprde faşistik agdarlyşyk bolup geçdi we Kipr-Ellin respublikasynyň döredilendigi jar edildi.

Türkiýe Angliýany we ABŞ-ny tegelek stoluň başyna çagyryp, problemalary diplomatiki ýollar bilen çözjek boldy, iki ýurdam adada bolup geçýänlere üns bermediksirän boldy.

Kiprli türkler öldürilýärdi. Adamlar janlaryny halas etmek üçin ağaç sallara münüp, ata watana sary gaçýardı. Ynha, birdenem mehmetçik (TÜRK esgeri) parahatçylygy üpjün etmek üçin Kipre aýak basdy.

Soňky ýyllarda, hamala, hemme zat gülala-güllükka türk goşunu ada baran ýaly görkeziljek bolunýar! Utançdyr bu.

Ýene-de garaşsyz döwlet däl, 1975-nji ýylda Kipr Türk Federal döwleti guruldy. Ýagny türkler häzirem federasiýa garaşlylygyna galýardı.

Ýeňilen rumlary (aýratynam Gresiýany) bulam kanagatlandyrmadı. Häzirem kanagatlandyrnanok, olar «**enozis hyýalyndan**» el çekenoklar. Türkler öz ýorejek ýoluny kesgitledi: 1983-nji ýylda Demirgazyk Kipr Türk respublikasynyň döredilendigi yylan edildi.

Netijede:

Kiprli türkleriň başdan geçiren agyr trawmasyny görmezlihe salyp, garant ýurt Türkiýäni basybalyjy ýurt ýaly görkezmäge synanyşanlaryň saýlawlarda ýeňiš gazanmagy, diňe kişini zamun alan kişiä ýa-da topara simpatiýa duýmasы bilen – «Stokgolm sindromy» bilen mümkün bolup bilerdi!

Biziň «çepçilerimize» syýasy psihologiyany öwrenmek wajyp...

Soner ÝALÇYN.

«SÖZCÜ» gazeti, 21.10.2020 ý.

Terjime eden: Guwanç MÄMILIÝEW. Publisistika